

OOS GEBROOK

Heemkundevereniging Hoensbroek
Jaargang 11 - nummer 1 - april 2019

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkundevereniging Hoensbroek.

Jaargang 12 nummer 1 – maart 2019

REDACTIE:

Jan Bus

Bernard Grothues

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

Math Mertens

Peter Sikora

Hein Giesen

E-Mail: redactie@heemkundehoensbroek.nl

AFBEELDINGEN:

Jan Creusen +

Jo Hermanns

LAY-OUT

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

ACQUISITIE EN ADVERTENTIES:

Jan Bus

Hein Giesen

SECRETARIAAT:

Klinkertstraat 19,

6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721

E-Mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

VERENIGINGSLOKAAL:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

BANK:

NL43INGB0003280562 t.n.v. Heemkundevereniging Hoensbroek

WEBSITE:

www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 3.95

OOS GEBROOK

JAARGANG 12 NUMMER 1 – MAART 2019

INHOUD

VAN DE REDACTIE	12
ROND DE KERK.....	13
‘TUSSEN KUNST EN KITSCH’ IN HOENSBROEK?.....	18
HOENSBROEKSE PIANOBOUWERS IN PARIJS (2).....	20
CONTRIBUTIE.....	31
D’R KOUMEN	32
ENKELE WONDERLIJKE CHRONOGRAMMEN EN VIJF EERVOLLE VERMELDINGEN IN HET GROOT GUINNESS RECORD BOEK	35
ROBERT RIJSDIJK KRIJGT NA 70 JAAR EINDELIJK ERKENNING VAN DEFENSIE	46
BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK	52

F. NIJSTEN SLIJTERIJ WIJNHANDEL

Kouvenderstraat 158
6431 HH Hoensbroek
☎ 045-5223466

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT

Kathagen 10
6361HG Vaesrade
☎ 045- 5212004

VAN DE REDACTIE

Als ik effe de kans krijg kijk ik graag op NPO1 naar het programma 'Tussen kunst en kitsch'. Je ziet dan aan het begin soms bezoekers binnenkomen met de dollartekens in hun ogen, die later echter geslonken blijken te zijn tot eurocenten. Maar soms zie je daar gewoon uit een boodschappentas een juweeltje tevoorschijn komen, dat tot verbazing van alle kijkers op een waarde van vele duizenden euro's blijkt te worden getaxeerd. Fascinerend om te zien wat er her en der in kasten, op zolders en in schuurtjes aan schatten weggestopt ligt. Ongetwijfeld zullen er in Hoensbroek ook dit soort waardevolle zaken te vinden zijn, die misschien voor onze vereniging zeer interessant kunnen zijn, maar waarvan de eigenaar de werkelijke waarde niet ziet.

*Maandag 6 mei 18.00 uur tot 19.30 uur taxatieavond
Heemkundevereniging Schuinstraat 2a*

Binnenkort organiseren we in Hoensbroek zelf een soort van 'Tussen kunst 90 en kitsch' dankzij de zeer deskundige medewerking van ons bestuurslid Han Ruyters. Wat dat precies inhoudt moet u, om het nu even spannend te houden, zelf maar lezen op pag. 10 en ga daarna dan toch maar snel op zoek naar die dingen, waarvan u stiekem hoopte dat ze meer waard zouden kunnen zijn dan je aanvankelijk zou denken.

Maar we hebben natuurlijk nog veel meer in de aanbieding zoals bijvoorbeeld het tweede, afsluitende deel van 'Hoensbroekse pianobouwers in Parijs'. En ons redactielid Bernard Grothues besteedt deze keer veel aandacht aan zijn grote hobby, het chronogram. Hij weet daar werkelijk alles van en is landelijk een autoriteit op dit terrein. Onlangs publiceerde hij het 'Lexicon van het chronogram'.

vanoost

verzekeringen-verzuim-pensioenen
Juliana Bernhardlaan 8

6432 GW Hoensbroek ☎ 045 - 522 42 41

ROND DE KERK

Een verhaal uit: 'Die van de Kouvender' 'Belevenissen uit de dertiger jaren', geschreven en geïllustreerd door Jan Creusen+

Die van Kouvender

belevenissen uit de dertiger jaren in Hoensbroek

tekst en illustraties Jan Creusen

ROND DE KERK

Ik weet dat het hachelijk is je herinneringen over de kerk weer te geven, zoals je deze als kind beleefd hebt.

Voorals je inmiddels al enige perioden van polarisatie en oecumene achter de rug hebt.

Sommige dingen staan me echter nog zo duidelijk voor ogen, dat ik het toch maar doe.

Een kleuterschool heb ik nooit gekend.

De verhalen over lieve engeltjes en afschuwelijke duivels kreeg je al heel vroeg te horen. Er werd veel gebeden thuis, maar nooit te lang, anders was je er toch niet meer bij, werd gezegd.

De gebedsformules zeiden me ook niet veel toentertijd.

In de eerste klas was het al meteen goed raak, je werd voorbereid op je Eerste Communie.

Je raakte helemaal in de war door ettelijke voorbeelden van goed en slecht biechten.

Belachelijk eigenlijk, want door de vele voorbeelden die men ons voorhield over zonden, kwamen we zelf op nieuwe ideeën.

Van de ernst waarmee dit gebeurde en de afschuwelijke straffen van de hel, kreeg je complete nachtmerries.

De plaatjes uit de voorlichtingsboekjes hierover logen er ook niet om. Eindelijk was het dan zo ver.

Eerst naar Heerlen voor een communiepakje, waar je meteen de pest aan had: lakschoentjes en een wit gesteven voorfrontje.

Je hoorde je vriendjes al lachen.

Dan volgden de gesprekken over welke tantes wel en niet uitgenodigd werden. Ik verwachtte kennelijk veel meer dan Onze Lieve Heer, want het werd een flopdag.

Voor de mis moest je nuchter blijven.

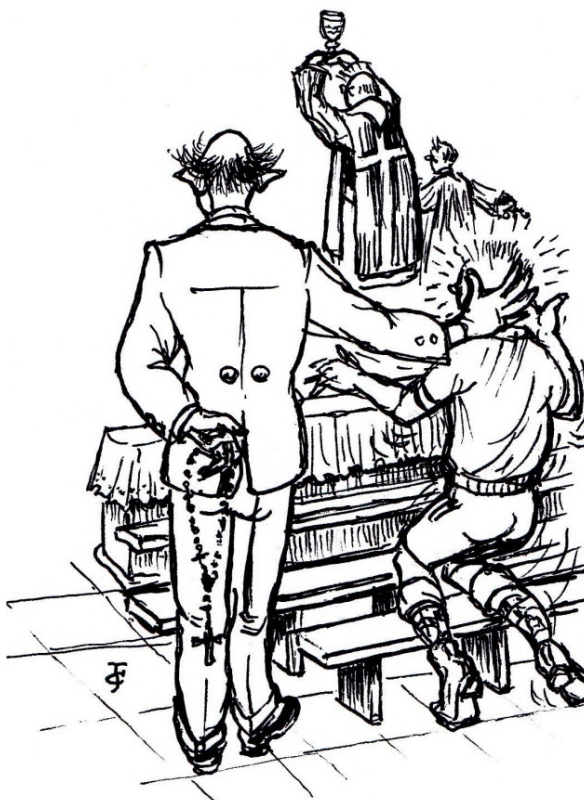
De mis was veel te lang naar mijn zin, want ik werd misselijk, probeerde me koste wat kost goed te houden en kreeg niet dat bijzondere gevoel wat me al maanden lang was voorgehouden.

Buiten de kerk werd je weer afgezoend door slecht geschoren tantes, waardoor ik nog zieker werd.

De hele dag kwamen de vermaningen om toch in godsnaam je pakje schoon te houden, want je moest 's middags naar het lof.

Eten, naar de fotograaf, eten, lof, eten. Daarbij merkte je duidelijk dat naarmate de dag verstreek, verschoof je zelf naar de achtergrond. De "groten" hadden ook zoveel met elkaar te bespreken, omdat ze elkaar niet zo vaak zagen.

Vanaf die dag werd je maandelijks met de hele school, klas voor klas, naar de biechtstoel gedreven. Er waren sinds Mozes tien geboden en

SOMMIGE RADDRAAIERS MOESTEN DE MIS OP DE COMMUNIEBANK VOLGEN

je had tien vingers, maar hoe vaak had je ook weer gevloekt, nondeju. Met de afschuwelijke scènes uit de hel voor ogen, biechtte je veel meer op dan je gedaan had, bang om iets over te slaan.

En dan dat klassikaal gewetensonderzoek. Het geweten van kleuters van zes jaar, die nog nooit een televisieprogramma gezien hadden, je lacht je te barsten achteraf.

Goddank is Onze-Lieve-Heer met zijn tijd meegegaan, Hij komt me nu veel sympathieker over en zeker niet meer als een boeman.

Soms kreeg je al in de biechtstoel van die rare vragen, dingen die je niet eens begreep, maar dat wilde je niet toegeven.

Of in de geest van "als je plassen moet, kijk je dan wel eens?"

Allicht, thuis moest het in de pot en niet ernaast.

In de kerk 'zitten' was ook een marteling. Ik groeide veel te hard en was nogal knokerig, wij werden als kinderen op veel te kleine kniel-bankjes gedreven, met geen enkele steun.

Achter de kinderen waren de gereserveerde banken voor mensen die door de kerk, maar meer nog door henzelf, als 'respectabel' werden aangezien. Meestal van een soort selfmade status, terend op erfenis en naam. Het waren hun kinderen, die nooit door de suisse of de koster voor onbehoorlijk gedrag uit de bank werden gehaald.

Hier werd mijn eerste democratisch protest geboren.

De meisjes hadden het nog moeilijker.

Achter hun knielbankjes zaten twee rijen streng kijkende nonnen, de meisjes durfden niet eens te hikken.

In de kindermis kreeg je een heel andere situatie. Om de andere bank zat een onderwijzer of juffrouw, in klasvolgorde en op de hoek van de bank. Als je onderuitzakte, liepen zij de bank uit, haalden ze naar je uit, of zetten een knie in je rug. Vervolgens liepen zij weer plichtsgetroouw achteruit om hun plaats weer in te nemen. Dat was vast een smoes om hun eigen pijnlijke knieën wat te strekken.

Kinderen die teveel kletsten werden hun bank uit gesleurd en moesten de rest van de mis in het middenpad knielen,

GEURTEN DEUREN
Hommerterweg 27
6431 ER Hoensbroek
☎ 045 5212531

sommige raddraaiers zelfs op de communiebank. En dan op school maar vertellen over de middeleeuwen en de schandpalen! Er waren onderwijzers bij die wedijverden in oplettendheid, daardoor hadden zij heel wat afleiding tijdens de mis.

Bestudeerd was ook hun sluipgang en hun achterwaartse teruggang naar hun plaats. Wij waren jaloers op klassen met onderwijzers, die de mis werkelijk volgden.

Naarmate je groter werd verzachtte het toezicht en je kreeg plotseling meer aandacht voor de meisjeskant. In de eerste klas had ik daar niet zoveel behoefte aan, want voor in de kerk was een knap engeltje geschilderd dat mij steeds boeide. Dat is ook weggeschilderd inmiddels. De schoolmis door de week werd snel en plichtmatig en sober afgedraaid. Op zondag waren er missen met 'drie heren' en twintig misdienaars. Dan viel er ook wat te zien.

Een van de heren had dan het toezicht op de misdienaars. Hij dirigeerde de hele liturgische handeling met zijn ogen en wee de misdienaar die hier niet op reageerde. We hadden vaak lol als er iets misging. Dan weer kletsten de wierookvaten tegen elkaar of sloeg weer iemand veel te hard op de gong, die eigenlijk uiterste aandacht aankondigde. Zo nu en dan struikelde een misdienaar over de zoom van zijn jurk, vooral bij het achteruitlopen, dan zaten we te stikken.

PETER WIND - PAPIER/KANTOORVAKHANDEL

Akerstraat Noord 88
6431 HW Hoensbroek
☎ 045 - 523 07 48

LÉON MEESEN OPTOMETRIE

Kouvenderstraat 17
6431 HA Hoensbroek
☎ 045-5212587

'TUSSEN KUNST EN KITSCH' IN HOENSBROEK?

Door Han Ruyters

Hiermee is niet het van de televisie bekende AVRO-programma bedoeld!

Maar wat dan wél ga ik u hier graag uitleggen.

Ik heb al ruim 25 jaar een prentbriefkaartenantiquariaat in Utrecht en in al die jaren heb ik al vele pareltjes en schatten mogen ontdekken en verwerven. Op dit terrein heb ik mijn sporen verdiend in het binnen- en buitenland, waar ik tot nu toe op alle grotere evenementen in Nederland, maar ook daarbuiten, te vinden ben.

Behalve bestuurslid van de heemkundevereniging ben ik ook lid van veel gespecialiseerde verenigingen op dit vlak. De laatste jaren heb ik ook steeds vaker collecties aangeboden gekregen, die ik in musea en in regionale of nationale archieven heb kunnen onderbrengen.

Maar vaak hoor ik "Ik dacht niet, dat dit nog waarde had". Dan gaat het nog niet eens zozeer om de materiële waarde, maar meer om de cultuurhistorische waarde van de objecten.

Want in mijn branche kom ik echt van alles tegen. De grote gemene deler daarvan is: alles wat oud, plat en van papier is; alles wat verzamelaars waardig is: oude foto's, posters, prenten, boeken, prentbriefkaarten, drukwerk, folders, enzovoort, enzovoort.

Wat heeft dit nu allemaal met de heemkundevereniging te maken?

Onze vereniging heeft een ANBI-status. Dat betekent, dat wanneer u iets aan onze vereniging schenkt, dit voor de belasting als gift aftrekbaar is. Dat mag best een geldelijke gift zijn, maar dat hoeft niet.

Het kan ook uit een onvermoede hoek komen.

Zo heb ik al meerdere keren een museum aan een mooie collectie prentbriefkaarten kunnen helpen.

De gulle gever heeft het museum (met ANBI-status) een schenking gedaan en hij mocht als tegenprestatie deze materiële gift fiscaal aftrekken.

Hoe kunt U te weten komen of u mogelijkwerwijs belangwekkende historische documenten heeft?

Hoe groter of hoe kostbaarder het object, hoe omzichtiger we te werk zullen moeten gaan.

Wanneer we hebben vastgesteld, dat uw mogelijke gift dusdanig van belang is, dat het een aanvulling van ons archief wordt, ga ik (of wanneer het buiten mijn expertise ligt, een bevriende collega) een vervangingswaarde op schrift stellen. Dit document kunt u aan de Belastingdienst voorleggen en omdat er genoeg jurisprudentie is zal dit snel gehonoreerd worden. De vervangingswaarde van de schenking is voor u dan fiscaal aftrekbaar geworden. Bij grotere en kostbare objecten wordt dan een termijn van 5 jaar gehanteerd waarover u uw schenking zou mogen aftrekken.

TAXATIEAVOND

Zoals bij "Tussen kunst en kitsch" wil ik dat ook een keer in Hoensbroek doen. Wie weet wat er aan mooie, cultuurhistorisch belangwekkende zaken boven water komen. We houden op maandag 6 mei a.s. in ons verenigingsgebouw aan de Schuinstraat 2a van 18 uur tot 19.30 uur een taxatieavond.

De taxatierapporten worden uitsluitend schriftelijk opgesteld wanneer het materiaal aan onze vereniging geschonken wordt en wij het voor ons archief kunnen gebruiken.

HOENSBROEKSE PIANOBOUWERS IN PARIJS (2)

Door Henri Peters

Onderstaand artikel is een volledige versie van een in 'Oos Gebrook' geplaatst deelartikel in december 2016.

De industriële revolutie was in de eerste helft van de 19^e eeuw op haar hoogtepunt. Voor de gegoede burgers zijn het hoogtijdagen. Engeland, Frankrijk, het verenigde Duitsland en de VS zetten de toon. De

piano was in die tijd het populairste muziekinstrument. Bovendien is de piano in die preutse tijd een van de zeldzame instrumenten die een jong meisje zonder schande mag bespelen.

De viool is te sensueel, een cello tussen de knieën is uitgesloten en van blaasinstrumenten is al helemaal geen sprake. In 1785 waren er ongeveer 25 pianofabrikanten in Parijs, in 1848 waren dat er 193 en werkten er ca. 3000 mensen in deze industrie.

De beste piano's werden gebouwd in Londen, Wenen en Parijs. De Parijse fabrikanten gebruikten de toen superieure Engelse piano's veelal als voorbeeld en voegden er hun eigen ideeën en technieken aan toe. De beste Parijse pianobouwers waren in die tijd Erard, Pleyel en Pape. Rond 1800 was de gemiddelde prijs van een piano 400-1000 frank.¹

Te weinig bekend is, dat vier 'Breuker jónge' in de 18e en 19e eeuw in Parijs een pianofabriek hadden. Dat zijn Leonard Sijstermans, Herman en Joseph Vijgen en Gerard Moonen.

¹ *Encyclopédie de Commercant, Dictionnaire de Commerce et des Marchandises Tome II* [Paris 1855], 1773.

LEONARD SIJSTERMANS EN ZIJN OPVOLGERS

In 1780, negen jaar vóór het begin van de Franse Revolutie, vertrok een avontuurlijke jongeman van 17 jaar vanuit Hoensbroek naar Parijs om daar een toekomst op te bouwen.² Zijn naam was Jean Léonard (Joannes Leonardus) Sijstermans, gedoopt te Hoensbroek op 07-10-1763. Zijn ouders waren Joannes Sijstermans en Joanna Peters.³ Hij ging aan de slag bij pianofabrikant Fessard in de

Rue Perdue no. 3. Reeds na 5 jaren, in 1785, begon hij zijn eigen atelier onder de naam **"Léonard Sijstermans"** op het adres Enclos du Temple à la Rotonde. Daarna, vanaf 1797-1817 in de Rue Saint Denis no. 130 en daarna in de Rue Notre-Dame-de Nazareth no. 26 tot aan zijn dood op 12 juni 1821.⁴ Hij werd begraven op het beroemde kerkhof Père la Chaise in Parijs.⁵

De bekende Britse pianorestaurateur Michael Cole heeft onlangs een piano van Léonard Systermans (de ij en y worden voortdurend door elkaar gebruikt, ook op de logo's!) gerestaureerd en schrijft hierover het volgende: *"Wat mij het meest verwonderde waren het design en vakmanschap. Als iemand het naambordje verwisseld zou hebben voor dat van Erard, zou ik er geen vragen bij gesteld hebben. In feite zou ik denken dat het een van de betere piano's van Erard zou zijn. Het interieur en design zijn exact hetzelfde. Ook het toetsenbord heeft dezelfde sterke constructie en lay-out. Het is mij een raadsel waarom*

² Archives de Paris, *Base Naturalisation*. Reference code: BB/11/287; dossier no. 2431 B7.

³ RhH, Doopregister Joh. De Doper Hoensbroek 1732-1777.

⁴ *Almanach du Commerce de Paris, des Départements de L'Empire Francais* [Paris 1805], 97.

⁵ Père la Chaise, section U 189.

*ik deze fabrikant niet kende en dat hij niet voorkomt in de Martha Clinkscale database”.*⁶

Léonard Systemans huwde Jeanne Forgeot en ze kregen acht kinderen: François (1791), Jean-Phillipe (1792), Michel-Armand, Hermann (1807), Rosalie-Marguerite (1796), Catharine-Alexandrine, Caroline en Elisabeth.⁷ De link met Hoensbroek wordt bevestigd in een akte van notaris Cremers te Hoensbroek van 18 mei 1825 waarin staat:

Door Philip Sijstermans, Carolina Sijstermans, huisvrouw van Constantinus Leonardus Nounckel [Nounckèle], Catharina Alexandrina Sijstermans, huisvrouw van Frederik Lemonnier, Franciscus [François] Systemans, deze laatste zoo in eige naam als in kwaliteit van voogd over Hermanus [Hermann] Sijstermans, Lodevicus Forgeot in kwaliteit van toeziende voogd over voornoemde minderjarige en Edme Hubert Felix en zijne huisvrouw Elisabeth Sijstermans, wonende te Parijs, van twee banderen [bunders], 58 vierkante roeden, 20 dito ellen akker- en weiland te Hoensbroek in behoeve Pieter Leonard Moonen aldaar voor fl. 730,- Ned(erlands) boven eene rente van een schepel, 4 koppen, 4 maatjes rogge 's jaars.

In de 19e eeuw bouwde de familie Sijstermans in Parijs een ware dynastie van pianofabrikanten op. Onderstaand de fabrikanten met de naam Sijstermans. De firmanamen zoals ze waren ingeschreven (met uitzondering van Hermann Systemans) zijn dik gedrukt.

Na de dood van hun vader Léonard in 1821 gingen de twee oudste kinderen verder onder vaders naam '**Léonard Systemans**', maar fabriceerden later ook onder de naam '**Systemans-Frères**'. Uit een stuk in de Franse archieven blijkt, dat de erfenis pas jaren later geregeld werd.⁸ Er was waarschijnlijk rivaliteit over de opvolging als directeur. Tussen de jaren 1823-1836 hebben ze regelmatig geadverteerd in gespecialiseerde muziekbladen. Pas na 1839 ging ieder zijn eigen weg. Hun fabriek bevond zich achtereenvolgens in de: Rue Notre-Dame-

⁶ Zie de website Michael Cole: www.squarepianos.com. Clinkscale is het standaardwerk over pianomakers. Systemans is nu vermeld.

⁷ Zie: www.filae.com.

⁸ Archives de Paris, Registre des Absenses et Successions, 1821, code DQ8 / 676.

Nazareth 26-28-30, vanaf 1845 hadden ze nog een tweede adres, namelijk Rue Meslay 21. Na 1847 stopt de inschrijving.⁹

De zoon Michel-Armand, gehuwd met Marie Pauline Vincent, begint in 1821 met pianofabrikant Coppini een firma met de naam '**Systemans & Coppini**'. Tot 1839 een verkoophal in de Rue Meslay op no. 21 en daarna van 1859-1876 op no. 48 en 50. De fabriek was in de Rue Notre-Dame de Nazareth no. 28. Er was ook sociale betrokkenheid met hun stad. Op 18 mei 1839 organiseerden ze een instrumentaal en vocaal concert in het gemeentehuis van Parijs voor de armen ('*au bénéfice des pauvres*'). Ze bouwden piano's en verkochten een breed assortiment aan muziekinstrumenten. Tevens kochten ze oude piano's die weer gerestaureerd werden.¹⁰

Michel-Armand en Marie Pauline hadden een zoon Louis Philippe, gehuwd met Amélie Delavier, die in 1844 de firma '**Systemans Jeune**' startte aan de Rue Fontaine du Roi. Later vestigde hij zich aan de Rue du Faubourg Poissonnière no. 8, op no. 20 tot 1854, op no. 75 tot 1859 en tot slot op de Boulevard St. Martin no. 15 tot 1863.¹¹

In dat jaar fuseert Armand met Petitclerc, een andere pianobouwer uit Parijs, daarmee wordt '**Petitclerc Ch. & Systemans A.**' opgericht.¹² Ze vestigen zich op de Boulevard Poissonnière no. 75 en later op no. 79. In 1878 gaan Louis Philippe en Amélie scheiden en zet zij de zaak door met hun dochter Jeanne onder de naam '**Systemans A.**' in de Rue Faubourg Poissonnière.¹³ Vanaf 1897 wordt de zaak verplaatst in dezelfde straat naar no. 4-6. De naam is dan '**Systemans Jeanne**'.¹⁴

⁹ *Annuaire General du Commerce, de l'Industrie, de la Magistrature et de l'Administration* [Paris 1844], 516.

¹⁰ *Affiches, Annonces judiciaires, Avis divers du Mans*, 1 jan.1839, p. 33-1.

¹¹ *Annuaire General du Commerce, de l'Industrie, de la Magistrature et de l'Administration* [Paris 1844-1863].

¹² *Annuaire General du Commerce, de l'Industrie, de la Magistrature et de l'Administration* [Paris 1848], 451, 1235-1267.

¹³ *Archives Commercial de la France, Journal hebdomadaire*, 18 juli 1878, p. 915.

¹⁴ *Archives Commerciales de France*, 1897, p. 1318.

Jean Philippe, de jongere broer van François, was gehuwd met Victoire Letailleur. Hij vestigde zich rond 1839 aan de Boulevard Saint Martin no. 1 en verhuisde in 1844 naar de Boulevard Poissonnière no. 8.

Hij fuseerde met de pianobouwer Hermann, waar zijn neef Joseph Vjigen contre-maître was. Ze werkten onder de naam '**Hermann et Systermans**'. Tijdens de Exposition Nationale de Paris 1844 behaalden ze een '*Citation Favorable*' met hun 'Piano droite'. In 1859 verhuisden ze naar no. 15 waarna ze nogmaals (datum onbekend) verhuisden naar no. 47. Merkwaardig is dat ze in 1870 vermeld worden als '**Systermans & Hermann**'. Hun fabriek was toen gevestigd in de Rue Château d'Eau no. 42 tot zeker 1873 en daarna tot zeker 1886 op no. 28.¹⁵

In de *Almanach du Commerce de Paris* komen we nog twee firmanamen tegen: '**Systermans**', dit was Hilaire-Alexandre Systermans, een zoon van Caroline Systermans, gehuwd met Marie-Hyacinthe Dumans, gevestigd in de Rue St. Martin 345 in 1859 ¹⁶ en '**Systermans**', in de Rue des Écuries d'Artois no. 3, beiden ingeschreven als *facteur de piano*. Helaas is er over deze twee verder niets gevonden.¹⁷

Het was de jongste zoon van Léonard, Hermann Systermans, die in 1844 startte met een pianofabriek in de Rue Château d'Eau 42, waar ook 'Systermans & Hermann' ingeschreven waren. In 1878 verhuisde hij in dezelfde straat naar no. 28. Het is helaas niet duidelijk onder welke firmanaam hij gewerkt heeft. Hij stond ingeschreven tot 1886 als Hermann Systermans en was tevens pianoleraar.¹⁸

De oudste zoon van Léonard, François, begon na zijn periode bij Systermans-Frères in 1848 een pianofabriek op de Boulevard Saint Martin 47 en later op no. 57, onder de naam '**Systermans Aîné**'.

In 1852 had hij een tweede adres in de Rue Meslay 50. Hij produceerde tot 1862.¹⁹ De kinderen van François zetten de firma zeker tot

¹⁵ *Gazette de Tribunaux*, 03-04-1862 en *La Presse*, 05-10-1859.

¹⁶ *La Presse*, 05-10-1859.

¹⁷ *Annuaire Almanach du Commerce, de L'Industrie, de la Magistrature et de L'Administration* [Paris 1848], 514.

¹⁸ *Annuaire Almanach du Commerce, de l'industrie, de la Magistrature et de L'Administration* [Paris 1877], 574.

¹⁹ *Almanach-Bottin du Commerce de Paris* [Paris 1854], 868.

1888 voort onder de naam '**Systemans Fils Aîné & Cie,**' in de Faubourg Poissonière no. 4. Daar produceerden ze nieuwe piano's en verkochten er ook gebruikte piano's.²⁰

Vanaf een onbekende datum tot 1877 was er de firma '**Bouillon & Systemans**' op de Faubourg Poissonière no. 4. Deze produceerde en restaureerde piano's. Ook verkocht deze een breed assortiment aan andere muziekinstrumenten. Op 20 februari 1877 werd de firma ontbonden.²¹ Uiteindelijk werd het '**Systemans C.,** Rue de Faubourg Poissonière 36, fabrikant en handelaar in piano's.²²

Hoeveel piano's de familie Systemans geproduceerd heeft, is niet te achterhalen, ofschoon iedere piano een productienummer had.

Hieruit blijkt dat het er duizenden geweest moeten zijn. Uit de diverse adressen blijkt, dat de verschillende fabrikanten uit de familie Systemans soms samen op één adres werkten. Overigens heeft deze familie aan meerdere bekende Parijzenaars geleverd.

Charles Hermann Systemans, een kleinkind van Léonard was directeur van 'La Compagnie de Chemin des Fers de Paris'. Hij werd in 1907 benoemd tot Ridder en in 1923 tot 'Officier de la Légion d'Honneur'. Dit is de op drie na hoogste Franse onderscheiding.

Alfred Systemans, ook een kleinkind van Léonard, was een zéér bekend componist-tekstschrijver.

Alex Cretey Systemans, ook een nakomeling, is een wereldberoemde fotograaf die mondiaal exposeert.

De piano's van Systemans bevinden zich in de onderstaande collecties:

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS

Economiestraat 47 A

6433KC Hoensbroek

☎ 045- 521 10 57

²⁰ *Archives Commerciales de la France*, 09-09-1875, p. 814.

²¹ *Journal officiel de la Republique Francaise*, 05-03-1877, p. 1701.

²² *Annuaire Almanach du Commerce, de L'Industrie, de la Magistrature et de L'Administration* [Paris 1848], 514.

- Piano carré, 1824, Systemans Léonard: Stuart Symonds Antique Piano Collection, Sydney, Australië
- Piano carré, ca. 1824, Systemans Léonard: Civico Museo Teatrale Fondazione Carlo Schmidl, Triëste, Italië
- Piano carré, ca.1825, Systemans Léonard: privécollectie Amsterdam
- Piano carré no.1032, ca. 1825: Collection musiques Vivantes, Lyon, Frankrijk
- Piano carré, ca.1829: Forte-Piano, Zwitserland
- Piano carré, 1829: Eric Feller Early Keyboard Instruments Collections, Bad Harzburg Duitsland

HERMAN EN JOSEPH VIJGEN

Herman Vijgen (in de Franse archieven altijd Vygen) werd gedoopt in Hoensbroek op 6 maart 1784 als jongste zoon van Thomas Vijgen, afkomstig van de Schandelermolens in Heerlen en Anna Sijstermans, die een boerderij hadden op de Koumen in Hoensbroek.²³ Anna was een zus van Leonard Sijstermans.

Herman trok naar Parijs waar hij als mecanicien ging werken bij pianobouwer

Grue aan de Place de la Madeleine, alwaar hij al snel de leiding over de fabriek kreeg. Zijn vakmanschap werd bevestigd door een artikel in *La Presse* op 7 februari 1844, waarin o.a. het volgende geschreven staat:

Het probleem van zingen bij pianomuziek is het schokkerige geluid van de piano die de stem bijna verplettert. Een ervaren Nederlandse mecanicien, Hermann Vygen, die de fabriek van het huis Grue leidt, heeft een eenvoudige manier gevonden om dit probleem te verhelpen (het betrof een speciale manier om de lucht langs de snaren te leiden).

²³ RhH, Doopregister Joh. De Doper Hoensbroek, 1779-1788.

Hij trouwde op 24 april 1819 met Jeanne Eléonore Duval in Parijs en ze kregen drie kinderen: Hermann Eugène in 1822, Louis Philippe Jules in 1829 en Caroline Eugénie Marie in 1832. In 1830 begon hij zijn eigen atelier, '**Herman Vijgen**', aan de Rue Notre Dame de Nazareth no. 25, later naar Rue Neuve-Saint Martin no. 19. En tot slot naar de Rue St. Denis no. 41. Herman overleed in 1857.

Hij behaalde ook enige prestigieuze prijzen:

- Parijs 1844 Exposition de Produits de Beaux-Arts et de l'Industrie; Médaille de bronze.
- Parijs 1849 Rapport du Jury Central sur les Produits de l'Agriculture et de l'Industrie, 2e prix.
- Parijs 1849 Exposition de Paris, Médaille bronze.
- Toulouse Exposition 1850, Citation Favorable.²⁴

Zijn piano's zijn te bewonderen in het Museum Lascaris in Nice en in het museum Bernard d'Agisci in Niort, Frankrijk.

In 1854 werd zijn oudste zoon Hermann Eugène (1822-1902) medefirmant. Hij huwde Lucienne Virginie Kraft in Parijs.

De fabriek was toen gevestigd in de Rue des Gardes à la Villette no. 14. Verkoop gebeurde in de Rue Notre Dame Nazareth no. 53 en later in de Rue Faubourg St. Denis no. 41. De naam werd gewijzigd in '**Herman Vygen Père et Fils**'.²⁵ Met hun 'Piano droit Grand Modèle' behaalden ze in Parijs in 1855 een *Citation Favorable*.²⁶

SCHADENET - KOENEN

Breukerweg 178

6412 ZL Heerlen

☎ 045-5215450

²⁴ *Annuaire des Artistes Musiciens* [Paris 1863], 124.

²⁵ *Annuaire Bottin du Commerce de Paris* [Paris 1854], 867.

²⁶ *Rapport du Jury Central sur les produits de l'agriculture et de l'industrie de Paris* [Paris 1849].

In 1858 wordt *'Joseph Vygen'* als pianofabrikant genoemd.

Dit was een neef van Herman Vijgen, genaamd Hubert Joseph Vijgen, gedoopt in Hoensbroek op 4 mei 1823. Zijn ouders waren Jan Pieter Vijgen, gehuwd met Catharina Josepha Schils.²⁷

Hij ging naar Parijs, begon bij pianofabrikant Hermann en werkte zich al snel op

tot voorman. In 1856 trouwde hij met Zoé Leferme en in 1858 begon hij voor eigen rekening te werken in de Rue des Gardes en in de Rue de Laval no. 33.²⁸ Hij werd echter failliet verklaard op 31 juli 1868.²⁹ Kennelijk is hij opnieuw begonnen, want hij stond in 1873 opnieuw ingeschreven als *facteur de pianos, Rue Oberkampf, 11e arr.* bij de KvK van Parijs.³⁰ Zijn band met Hoensbroek bleef, 'J. Vijgen, pianofabrikant' was in 1859 intekenaar voor het boek *Het Markgraafschap Hoensbroeck* van Egidius Slanghen.

Een zoon van Herman Vygen, genaamd Louis Philippe Jules, gehuwd met Clarisse Antoinette Corbeil was Chef d'Atelier en later opvolger van de harmonium- en orgelbouwer Alexander Grus in Parijs. In 1855 begon hij een eigen atelier in de Rue d'Hautville no. 12 onder de naam *'Vijgen Jeune'*.³¹ Hij produceerde piano's, harmoniums en orgels voor *'Chapelles, églises et salons'*. Later verhuisde hij naar Filles du Calvaire

²⁷ RhH, Doopregister Joh. De Doper Hoensbroek, 1823.

²⁸ *Annuaire du Commerce Didot-Bottin* [Paris 1858], A61.

²⁹ *Dictionnaire des faillites prononcées par les tribunaux de Paris* [Paris 1868], 3.

³⁰ *Gazette de tribunaux, journal de jurisprudence et des débats judiciaires*, 20-8-1868, p.794.

³¹ *Facture instrumentale principaux, facteurs et fournisseurs des chambres syndicales Réunies* [Paris 1893].

no. 10 en Rue Pierre Ginier waar hij met zijn zoon Julien Joseph - deze was ongehuwd en werd slechts 22 jaar- verder ging met de productie tot zeker 1907.³² Van 1907 tot 1909 stond de firma ingeschreven onder de naam **'Vygen-Valois Jeanne'** op hetzelfde adres.³³ Bij hen konden men inruilen, ze deden reparaties en verhuurden instrumenten.

GERARD MOONEN

De vierde *facteur de pianos* uit Hoensbroek was Gerard Nicolaas Moonen, gedoopt in Hoensbroek op 27 juni 1816.³⁴ Hij trok al jong naar Parijs en huwde daar op 18 mei 1841 met Catherine Louise Schreck. Zijn ouders waren Pierre Leonard

Moonen en Marie Catharina Vijgen, zus van de eerdergenoemde Joseph Vijgen, die ook op de Koumen woonde. Gerard woonde tot 1845 vlak bij zijn oom in de Rue Neuve St. Martin no. 19 (Joseph op no. 23). Rond 1845 werkte hij als voorman bij *Alexandre Père et Fils*, de meest gerenommeerde orgel-, piano- en harmoniumfabriek in Parijs, gelegen in de Rue des Grand Augustins no. 5. Alexandre had 300 man personeel en maakte 1000 instrumenten per maand.

Enige jaren later produceerde hij harmoniums en piano's onder zijn eigen naam en logo **'Moonen à Paris'**. Vervolgens verhuisde hij naar de Rue St.-Etienne-Bonne-Nouvelle no.10, waar hij tot zeker 1865 produceerde. Hij was tevens pianostemmer. Gerard overleed in 1891.³⁵

Zijn zoon, Léon Hermann René, geboren in Parijs op 22 februari 1842, was in Parijs een gevierd musicus en componist. Hij genoot zijn opleiding in Engeland waar hij gedurende 19 jaar verbleef.

Hij studeerde er piano bij Sterndale Benetti en viool bij M. Jansa.

³² *Annuaire des Artistes et de l'enseignement dramatique et musical* [Paris 1903], 380 en 390.

³³ *Annuaire des Artistes et de l'enseignement dramatique et musical* [Paris 1903], 390.

³⁴ RhH, Doopregister Joh. De Doper, Hoensbroek, 1816.

³⁵ *Journal des Beaux-Arts et de la Littérature* [Paris 1876] No.19, 149-150.

Gedurende meerdere jaren speelde hij viool bij de Italian Opera in Londen. Rond 1870 keerde hij terug naar Parijs naar het adres Boulevard Voltaire no. 69. Hij bekleedde toen een belangrijke functie bij Alexandre Père et Fils, waar hij een geheel nieuwe manier van orgel spelen introduceerde, de zéér waardevolle en (voor kenners) wereldbekende '*Méthode Moonen*'. Verder schreef hij voor diverse kranten en tijdschriften o.a: 'L'Echo Musical' (Brussel), 'Musical World' (Londen) en 'Progrès Artistique' (Paris).³⁶ Rond 1880 keerde hij terug naar Londen, waar hij muzieklessen gaf. Hij overleed in 1920 in Bishops Stortford, Engeland.³⁷

Als componist schreef hij:

- Drie trio's voor piano, viool en cello
- Één Stabat Mater (de Moeder Gods in haar smart om de gekruisigde Christus)
- Een militaire mars
- Meerdere dansen voor piano
- Voor harmonium vijf bekende werken: Anexiosa- La Musette- Rêve d'Amour- Le Tambourin en Souvenirs de Fontainbleau
- Wier Neérlandsch Bloed 1879 voor piano en harmonium

Uit deze bijdrage blijkt, dat het rijkgeschakeerde muziekleven in Hoensbroek reeds vroeg vertakkingen had tot in Parijs. Ze waren in hun métier niet onverdienstelijk en brachten zelfs innovatieve verbeteringen in de pianobouw tot stand.

ROLF DE JONG AUTOSCHADEBEDRIJF

De Koumen 60

6433 KD Hoensbroek

☎ 045- 5210590

³⁶ *Biographie Universelle des Musiciens et Bibliographie Général de la Musique* [Paris 1880], 236.

³⁷ *England and Wales death registration, Index 1837-2007*. (Familysearch.org)

CONTRIBUTIE

CONTRIBUTIEVERHOGING NOODZAKELIJK.

Het financiële jaarverslag laat zien dat de positie verbeterd is, maar dat is slechts schijn. Immers in 2018 hebben we een relatief groot bedrag ontvangen van de opgeheven Slanghenstichting. Als we dit incidentele bedrag even tussen haakjes zetten, omdat deze schenking niet besteed mag worden aan de gewone exploitatie van de vereniging, zien we dat die verbetering slechts schijn is, terwijl we in 2018 juist veel boeken hebben verkocht, die eigenlijk voor extra reserves hadden moeten zorgen. Dankzij die verkoop is dus de financiële positie in 2018 nog wel op peil gebleven.

Maar nieuwe publicaties staan momenteel niet gepland. Zonder de verkoop van nieuwe publicaties zou de vereniging dus sowieso gaan interen op haar reserves.

Daarnaast worden we geconfronteerd met stijgende kosten. Net zoals bij u stijgen ook voor onze vereniging allerlei kosten: energie, BTW, posttarieven. Bovendien hebben we het aantal excursies uitgebreid en ook de kosten van onze website zijn hoger geworden.

Voorstel op de jaarvergadering:

- + in de komende vijf jaren (met ingang van 1 januari 2020 tot met 2024) de contributie jaarlijks met € 1,- te verhogen, zodat de contributie over 5 jaar € 20,- zal bedragen.

- + met ingang van 1 januari 2020 een gereduceerde gezinslid- of partnercontributie in te voeren. Dat betekent, dat een inwonend gezinslid met dezelfde rechten als een 'gewoon' lid slechts de helft van de gewone contributie betaalt.

Dit bedrag wordt t/m 2024 jaarlijks met € 0,50 verhoogd.

VAN OERS ASSURANTIËN

Kouvenderstraat 238

6431HK Hoensbroek

☎ 045- 5212856

D'R KOUMEN

Het voorjaar komt er weer aan en dan kunnen de wandelschoenen weer uit de kast.
En voor dat wandelen hoef je helemaal niet ver weg, want Hoensbroek heeft een paar prachtige wandelgebieden, waarvan je er eentje, de Koumerberg, hier op de foto ziet,

Het gedicht hieronder brengt je ongetwijfeld in de juiste stemming. Veel plezier!

*Land vol greujend grazig greun
noe vuuër ós zoe gans geweun
gebaoren oet 'n zieël va duuster zjwart
woe d'r miensj woerd gevraeten en gehard*

*Lariks, berk en dennebaom
gaeven ós noe nuij d'r aom
woe vreuger i d'r pieler vol va kaolesjtöb
woerd gesjraveld mit hammer en mit sjöp*

LENDI MEN | WOMEN | FASHION

Kouvenderstraat 13/15

6431 HA Hoensbroek

☎ 045- 5212430

*De zón verdaelt zien sjtraole
rónd d'r berg va sjtaen en kaole
es d'r koelpiet aafgóng i de
sjach
verangerde vuuër häöm d'r daag i nach*

*I d'r tied dae vuuër ós
ligt
en gein klaorte mieë óntbrikt
laote vier de koempele in hun waeërd
doezend mieëter en mieë nog i g'n aerd*

*Vier genete noe de lusten
legken ós in het graas te rusten
waetend dat v'r noeëts vergaeten kinnen
d'r koelman dae zich hiej vuuër ós moos sjinnen*

Math Mertens

W. MENGELERS – AUTO ELEKTRA

Burg. Slanghenstraat 11

6433 AR Hoensbroek

☎ 045- 5217777

ENKELE WONDERLIJKE CHRONOGRAMMEN EN VIJF EERVOLLE VERMELDINGEN IN HET GROOT GUINNESS RECORD BOEK

Door Hugo Sterbrander

Niemand weet precies wat tijd is. Toch maken wij onderscheid in verleden, heden en toekomst. Is het verleden een nutteloze lading, waarvan wij ons moeten ontdoen, of is de kennis van het verleden waardevol voor heden en toekomst? Een vaststaand feit is dat de betekenis van geschiedenis ons niet met rust laat. Ons gedrag wordt immers bepaald door het verleden. Veel zaken van heden blijven in nevelen gehuld, als wij de voorgeschiedenis ervan niet kennen. Er kan geen begrip voor eigen tijd bestaan zonder kennis van het voorafgaande. Het nieuws uit de krant, of op de radio of TV of social media is voor ons onbegrijpelijk, als wij geen kennis dragen van de geschiedenis. Zonder dit historische kader is de informatie onvolledig en kunnen wij eigenlijk niet van informatie spreken. Geschiedenis is cultuur overdragen. Deze overdracht kan op velerlei manieren gebeuren. De meest curieuze wijze waarop dat kan geschieden is door middel van een **chronogram**.

WAT IS EEN CHRONOGRAM EN WAAR KOMT HET VANDAAN?

Een **chronogram** (van het Griekse woord **chronos**, dat **tijd** betekent en **gramma** dat **schrift** betekent) is een geschreven tekst, die behalve een historisch feit of een bepaalde gedachte, tevens een jaartal verbergt. Dat jaartal kan men ontdekken door de getalwaarden van de in de tekst voorkomende Romeinse cijferletters achter elkaar op te tellen. Deze letters met hun getalwaarden zijn: **M=1000, D=500, C=100, L=50, X=10, W=VV=10, U=V=5, Y=IJ=II=2, J=I=1**

Wanneer is het chronogram ontstaan en waar is het eerste jaarschrift terug te vinden? Voor een antwoord op deze vraag moeten we terug naar de tijd van het Oude Testament en wellicht naar een nog vroegere periode, want bij alle volkeren en in alle tijden vindt men zinnebeeldige verklaringen van getallen. De Pythagoreeërs beschouwden

het getal als het beginsel der dingen. Op grond hiervan meenden zij dat God de kosmos had geschapen in getalsverhoudingen, die zij overal terugvonden. In het Oude Testament hebben bijvoorbeeld de getallen 3, 4, 5, 7 en 12 een bijzondere betekenis. Onder invloed van de getallensymboliek werden in de oudheid woorden als getallen en getallen als woorden geschreven. Namen kunnen zo als getallen worden aangeduid. In de 'Apocalyps', het 'Boek der Openbaring' (XIII,18) roept Johannes beelden op, die de indruk wekken van een complete vernietiging van de wereld: "Hier is wijsheid: wie verstand heeft berekene het getal van het Beest, want het is het getal van een mens, zijn getal is 666". Dat getal is met behulp van Hebreeuwse cijferwaarden te vinden in de letters van het woord **NRON KSR =**

N(50)R(200)O(6)N(50) K(100)S(60)R(200) = 666, waarmee **NERON KAISAR = Nero Caesar**, de christenvervolger Nero of Domitianus werd bedoeld, ten tijde van de gevangenschap van Johannes op Patmos. (Domitianus werd als een 'Nero redivivus' gezien, een herrezen Nero)

INVLOED VAN DE KABBALA OP HET CHRONOGRAM

In het begin van de 6^e eeuw na Christus ontwikkelden Talmoedisten en Kabbalisten de Kabbala, een geheime leer over het Wezen van God en de vraag hoe Hij zich openbaart aan de mensen.

Door getalspeculatie zocht men naar een mystieke uitleg van de woorden, die voorkwamen in de Talmoed, het boek waarin alle aanvullingen op

het Oude Testament zijn opgenomen, die het maatschappelijke, burgerlijke en godsdienstige leven van de Joden regelen.

Deze Kabbala had een magisch karakter, dat zich uitte in het aanroepen van onbekende machten met toverformules in letter- en cijfercombinaties, die vooral in amuletten gesneden, gebruikt werden in zegen- en vervloekingformules. Zo kennen we het toverwoord ABRA-CADABRA, overgenomen en toegepast door de Romeinen als een praktische bezwering van de koorts.

HET CHRONOGRAM IN DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN

Het is goed mogelijk dat nog vóór de ontdekking van de boekdruk-kunst de Kabbala in West-Europa werd geïntroduceerd door Joodse geleerden, die zich bekeerden tot het Christelijk geloof. Zij moeten het geweest zijn, die de ideeën in de kloosters hebben gebracht, waardoor onder invloed van de Kabbala het chronogram is ontstaan. Middeleeuwse monniken vonden in het chronogram een mogelijkheid om een tweevoudige boodschap (in woord en tijd) over te brengen. Een soort 'memoria technica' waarmee zowel de inhoud als het jaartal in de mededeling kon worden doorgegeven. De taal die hiervoor werd gebruikt was het Latijn, dat zich uitstekend daartoe leende. Immers verschillende Latijnse letters stelden tevens Romeinse cijfers voor. Oorspronkelijk waren dat de letters **I=1, U=V=5, X=10, L=50, C=100, D=500 en M=1000**. In de 15^e eeuw, toen het Vlaams een zeker overwicht had gekregen, werden hieraan toegevoegd de letters **J=I=1, Y=IJ=II=2 en W=VV=10**. Maar de letter **D=500** werd in die tijd niet meer meegeteld. Deze kunstgreep werd toegepast door de Rederijkers, die meer vrijheid in het woordgebruik opeisten, om zodoende gemakkelijker een jaartal te kunnen vormen. In de rederijkerskamers verenigde zich een deel van de stedelijke burgerij die gezamenlijk wilde oefenen in het voordragen, toneelspelen, dichten en het schrijven van chronogrammen.

Het chronogram kreeg enkele gelijkbetekenende aanduidingen als jaarschrift, **jaarvers, jaartalvers, chronicon, chronicum, chronostichon, chronodistichon, eteosticon, en incarnacioen**. In het Latijn en het

Grieks werd het chronogram aangegeven met **carmen numerale**, **carmen chronologicum**, **carmen eteologicum**, **eteologicum**, **eteologicon**, **eteosticon**, **versus numeralis**, **versus chronologicus**, **versus chronographicus**, **versus eteologicus**, **chronographicum** en **eteomenehemericon**.

Het oudste exemplaar (1210) waarvan we met zekerheid weten, dat het niet retrospectief is geschreven, komt voor op een incunabel, gevonden in de Duitse plaats Altdorf. Het veelvuldige gebruik leidde in de 16^e en 17^e eeuw ertoe dat jaartalverzen een belangrijke functie kregen als inwijdings-, vierings- en herdenkingstekst. Ze waren te vinden op gebouwen, graven, altaren, klokken, triomfbogen, munten, penningen en in kronieken zoals die van **Anthonis de Roovere**, **Pieter Bor** en **Pieter Cornelisz. Hooft**. Door de verborgen dateringen op prenten en schilderijen kreeg het chronogram een enigmatisch karakter, zoals wij dat kunnen zien en lezen op de lijst van de 'De aanbidding van het Lam' van de gebroeders van Eyck uit 1432 in de St. Bavo te Gent.

HARREMAN VERHUIZINGEN

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

☎ 045-5233333 - www.harreman.nl

Het excellente chronogram van Anthonis de Roovere voor het huwelijk van Karel de Stoute en Margaretha van York

Op 3 juli 1468 werd in het Sint Janshuis in de Hoogstraat te Damme het huwelijk gesloten tussen Karel de Stoute, hertog van Bourgondië en Margaretha van York, de dochter van de Engelse koning Eduard IV. Het excellente chronogram dat Anthonis de Roovere hiervoor schreef herinnert ons nog steeds aan het grootse feest, dat de Engelse prinses en de hertog ten deel viel. De Romeinse cijfers in de tekst geven het trouwjaar 1468 aan. De 22 kleine letters de leeftijd van de bruid en het totale aantal letters (34) de leeftijd van de bruidegom. Drie verborgen getallen in een carnacioen. (Ter controle: Karel de Stoute werd geboren op 10 november 1433 te Dyon en stierf op 5 januari 1477 te Nancy. Margaretha van York werd geboren op 3 mei 146 te Fotheringay en stierf op 23 november 1503 te Mechelen.)

ChraChtICH CarLe MargrIIeten traVVVede (1468)

HET ONTZET VAN LEIDEN

We moeten wachten tot het jaar 1574 om een tweede chronogram tegen te komen waarin twee gebeurtenissen in getallen zijn verborgen. Het is geschreven door Jan van Hout tijdens het ontzet van Leiden.

'Ontroerende taferelen speelden zich af, toen de schepen via de Delftse Vliet de stad Leiden binnenvoeren en de uitgehongerde inwoners door de opvarenden voedsel werd toegeworpen', aldus de kroniekschrijver uit de 80-jarige oorlog. De gedecimeerde bevolking is nadien voor een dankdienst in de Pieterskerk bijeen-

gekomen. Tegen de achtergrond van de slagersbanken in het koor, waarop de laatste paarden van de stad waren gevild, liet predikant

Pieter Cornelisz. psalm 9 zingen: 'Loof nu met lofzangen zeer klaar,
God die tot Sion woont een paar!'

De bijzondere steen boven het middenpoortje van het stadhuis van
Leiden herinnert ons nog altijd aan deze zwarte bladzijden uit onze
vaderlandse geschiedenis, toen de stad Leiden van 28 mei tot 3 oktober
1574 (131) dagen in handen van de Spanjaarden is geweest en de
dag erna door onderwaterzetting werd ontzet.

nae zVVarte hUngernoot
gebraCht had tot de doot
bJnaest zesdUIzent MensChen
aLst god den heer Verdroot
gaf hI Uns VVeder broot
zoVeeL VVI CUnten VVensChen
(1574)

In precies 131 letters heeft de toenmalige stadssecretaris Jan van Hout
deze situatie in de middelste strofe van een driedelig vers, in de vorm
van een historisch chronodistichon of rijmend chronogram, de situatie
geschetst. Maar ook het jaartal 1574 is in de tekst terug te vinden,
door de cijferwaarden van de Romeinse cijferletters bij elkaar te tellen.
Van het literaire werk van Jan van Hout is veel verloren gegaan.

In het chronodistichon op de gevel van het stadhuis heeft hij zich ge-
houden aan de regel van de rederijkers uit die tijd, door de letter
D=500 in het gedicht niet mee te tellen en aan de letter W=VV=10
(tweemaal de letter V) en J=I=1 wel hun getalwaarde toe te kennen.

DE CHRONOGRAMMIST IS MEESTAL ONBEKEND

Vooreerst werden chronogrammen in kloosters geschreven. Later zijn
het hoofdzakelijk pastoors geweest die bij de toelichtingen in de kerk-
registers een chronogram schreven. De kunst van het chronogram-
meren werd vooral op de Latijnse scholen door de Jezuïeten gestimu-
leerd. Maar de meeste chronogrammisten bleven anoniem.

Hierbij moeten wij voor enkelen een uitzondering maken zoals Joseph
von Pinu, afkomstig uit Auerbach, een plaatsje aan de Göltzsch in het

zuidwesten van Saksen. Hij werd in de jaren 1550 tot 1590 bekend door dubbelverzen, die in werken van latere schrijvers zijn teruggevonden. Pinu is een van de grote pioniers geweest, die het chronogram tot literaire kunst hebben verheven. Hij was de eerste die brochures en boeken met chronogrammen heeft uitgegeven. Hij slaagde erin chronogrammen in zijn tijd populair te maken door consequent het vers in zijn correspondentie met notabelen toe te passen. Daarbij speelde zijn afkomst een niet onaanzienlijke rol, want zijn vader was privésecretaris van Johan Frederik de keurvorst van Saksen, die samen met Philip van Hessen de protestanten leidde tegen Karel V. Johannes Avianus, een tijdgenoot van Pinu, schreef in 1597 voor elk jaar van 1500 tot 1596 een chronogram in fraaie italiaan (cursief lettertype), maar gaf de cijferletters niet aan in hoofdletters of in kleur. Van Johannes Rempen, een Jezuïet en in zijn tijd een vermaarde professor in de filosofie en de theologie aan de Julia Academia te Helmstedt zijn 1050 chronogrammen bekend, rond 1711 geschreven in de vorm van een 'Horatiaanse Ode'. Hierin verkondigt hij de lof van zijn oversten en neemt hij Martin Luther en Catharina Bor op de korrel. In Antwerpen leefde omstreeks die tijd de Jezuïet Gerard Grumsel. In zijn boek *Annus sexagesimus* schreef hij 2086 chronogrammen over historische gebeurtenissen in de 17e eeuw. Een andere productieve chronogrammist was Benedikt Knittel (1683-1732). Hij was abt van het klooster Schöntal. Vele opschriften op gebouwen in de omgeving van het klooster zijn ook nu nog getuigen van zijn activiteiten op dit gebied.

HET CHRONOGRAM IN ONZE TIJD

In de 19^e eeuw is een teruggang in het toepassen van chronogrammen te zien. Maar van een verdwijning kan geen sprake zijn. In het midden van de 20^e eeuw komt weer een opleving. Daaraan heeft in grote mate het internet meegewerkt, waar door middel van websites men opmerkzaam werd gemaakt op honderden oude en nieuwe chronogrammen.

Verder werd in het bijzonder door het project "*Latein auf Stein*" een grote bijdrage geleverd aan deze heropleving.

Dit initiatief ontstond in Oostenrijk in 1996 bij gelegenheid van het 1000-jarig bestaan van dat land. De geschiedenisleraren van SODALITAS, een vereniging van Oostenrijkse klassieke filologen, nodigden 51 gymnasia in Oostenrijk en Zuid-Tirol uit om de Latijnse opschriften te inventariseren en bekendheid te geven. Zo werden 2000 chronogrammen herontdekt, vertaald, gefotografeerd en deels in hun historische context hersteld.

Het project werd ook door andere landen erkend. Tijdens een bijeenkomst in Luxemburg in 1998 werd *'Latein auf Stein'* een Europees schoolproject, waaraan deelgenomen werd door het Piusgymnasium te Aken, het gymnasium te Baesweiler, het gymnasium Canisianum te Ludinghausen, het Gymnasium Petrinum te Münster en nog een tiental andere scholen in Duitsland.

In Luxemburg liet het Gymnasium Atheneum Luxemburg in het jaar 2000 een zeer interessant boekje *'Latein auf Stein'* verschijnen, waarin alle chronogrammen in het groothertogdom en in de stad Luxemburg in het bijzonder zijn opgenomen.

Tot de meest vooraanstaande schrijvers van chronogrammen in Duitsland, België en Nederland kunnen we rekenen Heinrich Hüfeld (Nordkirchen), Dr. Paul Claes (Kessel-Lo), Louis Verbraeken (Hoogstraten), Jac Linssen (Maasbracht) en em. pastoor Jos Linssen (Echt). Deze laatste schreef alleen al voor allerlei kerkelijke festiviteiten en andere gelegenheden enkele honderden jaartalverzen.

UIT DE WERKPLAATS VAN EEN CHRONOGRAMMIST

Om een goed chronogram te schrijven dient de chronogrammist over een zekere kunstvaardigheid te beschikken. Een goed chronogram vereist een getalsmatige correctheid, een duidelijke boodschap en het moet goed geformuleerd zijn.

BJÖRN HOCKS ADVocaat & MEDIATOR

Juliana-Bernhardlaan 24

6432 GW Hoensbroek

☎ 045- 4100220

Daarbij moet het jaarschrift ook metrisch goed in elkaar zitten. Aan deze eisen kunt je niet een twee drie voldoen. Om het gewenste jaar te treffen is het nodig woorden tegen elkaar af te wegen en veel synoniemen te kennen. Zo moet men met de letters M en D zuinig omgaan en met een I te veel of te weinig schiet de chronogrammist zijn doel voorbij. Als vaststaat wat de chronogrammist in een chronogram wil zeggen, probeert hij voor zichzelf het voorval te verwoorden. Hoe dichter hij dan bij het gewenste jaartal komt des te gecompliceerder wordt het in de regel. In veel gevallen is het nodig het onderwerp weer anders te beschrijven of te herschrijven. Het doorstrepen, toevoegen en veranderen van woorden is steeds weer nodig om tenslotte tot het juiste jaartal te komen. *Een chronogram schrijven is een scheppend proces, dat duidelijk verschilt van alle andere mechanismen om een gedicht te maken. De puntige uitspraak bepaalt de syntaxis en de stijl. Dat wil zeggen dat het gewenste jaartal vinden van wezenlijke invloed is op de woordvoeging en de zinsbouw. Het gaat er om een gedachte, een oordeel of een levenswijsheid zo te formuleren, dat het aforisme voor eeuwig het stempel van de tijd zal dragen.*

Bernard Grothues heeft meer dan 2000 chronogrammen geschreven. Bekend zijn de opschriften op een gedenksteen bij het kunstwerk "Parsimonia" te Heerlen (1989), op een tableau achter in de St. Laurentiuskerk te Heemskerk (1991), het chronogram bij de Lachende Ezel te Heerlen (1991), een chronogram bij de kasteelpoort te Wijnandsrade (1993), een chronogram op een plaquette bij de ingang van het Enkhuizer Almanakmuseum in Enkhuizen (1995), twee chronodistichons op de klokken in het kasteel Hoensbroek (1999), het St. Antoniuschronogram in de kerk op de Kranenburg te Vorden (2000), het chronogram op een plaquette op de Berenboskapel te Rolduc (2002) en het chronogram op het beeld van voetballer Jan Klaassens bij het VVV-stadion te Venlo (2004). De twee meest opmerkelijke exemplaren vindt u in Arnhem en Zutphen.

HOWA BINNENHUISDECORATIE

Nieuwstraat 12-14

6431 KT Hoensbroek

☎ 045- 5212900

DE SLAG OM ARNHEM EN DE EUSEBIUSTOREN.

In 1994 is het hierna volgende kwatrijn-chronodistichon aangebracht in het timpaan van de Eusebiustoren van Arnhem. De tekst herinnert niet alleen door het chronogram aan de voltooiing van de restauratie van de Eusebiustoren en de Slag om Arnhem maar ook door het aantal woorden (19) en het aantal letters (94).

Voor U staat hIer
eUsebIU's reChtop en fIer,
Vaak besChoten en zo Lang
gekWeLD
gerestaUreerD en In praCht
hersteLD
(1994)

ST. JANSKERK ZUTPHEN

Ook in de St. Janskerk te Zutphen vindt u een bijzonder chronogram. Vanaf 1800 is de kerk voor de gemeenschap steeds een grote zorg geweest. Voortdurend werd er gerestaureerd. In 1991 werd gestart met een totale restauratie, waarvan de kosten werden begroot op 8,4 miljoen gulden. In 1999 werd de restauratie van het middenschip en het klokkenportaal voltooid. Als herinnering hieraan is op een schild in een bandelier te lezen:

koM en aansChoUW
Weer UW VernIeUWD kerkgeboUW
heer sChepper besChUt en heLp beWaren
onze sInt Janskerk nog VeLe Jaren
(1999)

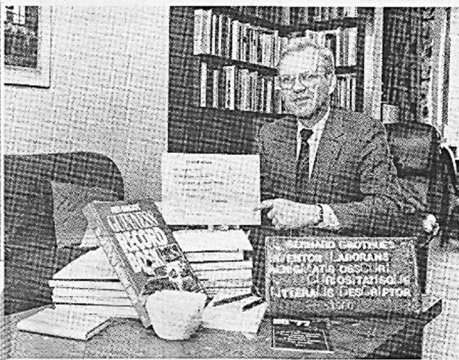
De tekst bestaat uit precies 19 woorden en 99 letters en de cijferletters bij elkaar geteld geven eveneens 1999 aan als tijdstip van het einde van de restauratie.

EERVOLLE VERMELDINGEN IN HET GROOT GUINNESS RECORD BOEK

De studie en het onderzoek van het chronogram leidde ertoe, dat Bernhard Grothues in 1984 (en daarna nog drie keer) vijf eervolle vermeldingen kreeg in het Groot Guinness Record Boek voor zijn grootste verzameling chronogrammen, als auteur van het jongste historische chronogram en ontdekker van het oudste, het kortste en het langste chronogram. Als ultieme prestatie heeft hij nu over het chronogram een Lexicon geschreven, waarin de literaire erfenis van chronogrammisten in een ChronoLeXICon Met getalVers en ChronoDistlChon is verzameld en weer-gegeven.

Records op het gebied van kunstige rijmelarijen
 18.89

Hoensbroekenaar vijf maal in Guinness-boek

● Bernhard Grothues uit Hoensbroek staat met vijf records in het Guinness Book of Records.

HEERLEN – Naast een veelheid aan Olympische gegevens van de jongste Spelen in Los Angeles, staan in de nieuwste editie van het Guinness Book of Records ook vijf opmerkelijke records van de Hoensbroekenaar Bernhard Grothues. Hij heeft als één van zijn hobbies het maken en verzamelen van chronogrammen – dat zijn korte, kernachtige uitspraken of gedichtjes waarin een jaartal verborgen is. Aangezien Bernhard Grothues er inmiddels 15.325 in zijn kaartenbak heeft verzameld en hij nog vier andere literaire 'prapies' op zijn naam schroef, kreeg hij (compleet met foto) een plaatsje het Guinness-boek.

Hij is niet de eerste Lintburg die het Recordboek haalt. Huvig Simons was de jongste plaatsverwinstende op Nederland in De wereld van de records.

BU uit Kororade. De laatste uitbreiding die in Nederland ooit werd uitgegeven mocht Marin Verwey uit Hoensbroek in ontvangst nemen. Hij kreeg van de Society Dant van Heerlen, een cert en dat was het niet te veel om een record te zijn.

Chronogram

Met Grothues vijftal (op zich is dit eigenlijk al een record), is de Limburgse bijdrage uit de categorie 'bescheiden vertegenwoordiging' getreden. In de eerste plaats wordt Grothues 'chronogram' ten Lange Lesie, in De eerste De beste, 'a.k.a. CLUAIet Guinness record, in Wetenschap of sport genoemd. Als alle Romeinse letters in dit gedichtje worden opgeleed (waarbij een U als een V – dus I – wordt gezien en een W als dubbele V dus een I) komt het jaartal 1984 uit de bus.

Grothues heeft dus meer dan vijftien duizend van dit soort rijmpjes en uitbreidingen. (Record: De Schiedt)

«Echt en Vrijheid is ons Land, zijn ons Zwarte, pastDenken. Waar- voor De prins tenslotte zijn Leven gaf. (De U is 2, omdat in J elk als één letter gezien wordt). Daarmee zijn we op drie records gekomen. Het vierde is het kortste gedicht dat ooit werd gemaakt. Grothues ontdekte dat de laatste rijmen van zoos van den Vondst afkomstig is. Bij een weerstd het korte gedicht te maken, schied hij nu 'Jok Iok' van Constantijn, vltrend op P.C. Hooft gereed te hebben; Als U. Wie korter kon mag het zeggen en komt dat sub- stant in het Guinness-boek. Het vijfde record is een paligram. Dat is een woord dat zowel van voor naar achter, als van achter naar voor gelezen kan worden. Tot nu toe was het langste paligram 'barbarera'; maar Bernhard Grothues vond een langer woord, namelijk 'legermeek- ysluimege'.

Het nieuwe Guinness-boek ligt in- middels in de winkels. Van de ver- ge uitgaven (het boek wordt alreeds vernieuwd) zijn 50 miljoen exam- plaren in 24 talen over de toonban- nen verspreid. De afbeelding rechts

VERBOEKET - HYPOTHEKEN & VERZEKERINGEN

Nieuwstraat 6A
 6431 KT Hoensbroek
 ☎ 045- 5281760

GROND EN GOED MAKELAARDIJ IN AGRARISCH VASTGOED

Hofdwarsweg 49
 6161 DE Geleen
 ☎ 045- 5213468

ROBERT RIJSDIJK KRIJGT NA 70 JAAR EINDELIJK ERKENNING VAN DEFENSIE

Door Hein Bisschops

Robert Rijdsdijk woonde in Malden toen ik hem bezocht, maar hij is geboren in Hoensbroek, op de Amstenraderweg 63. Het gezin Rijdsdijk woonde in bij de weduwe Bisschops. Hij stierf te Groesbeek op 25 februari 2018.

Zijn bidprentje begint met de volgende tekst: Een bijzonder mens, Robert Rijdsdijk. Hij kreeg het Oorlogsherinneringskruis 1940-1945, een oorkonde voor zijn hulp aan het volk in de Indische Archipel in de periode 1944-1947 en het Mobilisatie-Oorlogskruis.

Robert Rijdsdijk werd geboren op 24 juli 1925 te Hoensbroek en was de

derde zoon uit een gezin van 5 kinderen. Toen Robert 10 jaar was vertrok het gezin naar Curaçao. Al vroeg zat hij bij de padvinderij en stroopte met zijn broer het eiland af. Vanaf zijn 16e zat Rob bij het Rode Kruis en werd hij een bemanningslid van de reddingsboot van Curaçao. In 1944 meldde hij zich aan als vrijwilliger van de Rode-Kruis-colonne die naar het toenmalige Nederlands Oost-Indië uitgezonden zou worden ter ondersteuning van de medische dienst aldaar. Deze stap is in zijn later leven altijd een belangrijke rol blijven spelen.

Vooral het ongenoegen over het niet erkennen van hun goede werk door de Nederlandse Staat zat hem altijd dwars. Tot januari 2017! Tot zijn grote verrassing kregen zijn goede vriend Henk Susebeek en hij na 72 jaar een oorkonde uitgereikt voor hun prachtige werk. Net als zijn vader was Rob een bouwkundige in hart en nieren. Hij heeft toezicht gehouden op de bouw van bijzondere bouwwerken zoals het Hoofdbureau van de Staatsmijnen te Heerlen, klaverblad Krensheide, de zoutloods van de Koninklijke Zout te Hengelo, kortom te veel om op te noemen. In 1951 trouwde hij met Elisabeth Bruijne, de grote liefde in zijn leven. Hij droeg haar op handen en heeft tot het einde toe liefdevol voor haar gezorgd. Hij was zielsgelukkig met zijn gezin, zoals hij in zijn afscheidsbrief schrijft. Altijd stond hij voor ons, zijn vrienden en familie klaar. Hij was altijd zeer bescheiden. Hij vond het moeilijk dat hij zijn vrouw, zijn broers en zijn geliefde zuster al had moeten missen. Nu moeten wij allen deze lieve bijzondere man missen. Dit stond allemaal op zijn bidprentje. Zijn vader kwam naar Limburg om te gaan werken als tekenaar op de Staatsmijn Emma. Hij begon samen met Abeen een aannemersbedrijf dat grote bekendheid in Hoensbroek kreeg. Al in 1921 bouwde Abeen twee woningen aan de Amstenraderweg. In 1928 bouwden zij samen twee woningen en een loods aan de Akerstraat. Het gezin Rijsdijk ging hier op nummer 42 wonen. En Abeen op nummer 40, de latere woning van burgemeester Martin. In 1931 werd het pakhuis te klein en moest vergroot worden. De voormalige Protestantse School, later de Koningin Wilhelmina School, aan de Kastanjelaan in Hoensbroek werd in 1923 gebouwd naar een ontwerp van H.J. Rijsdijk. Hij was voorzitter van het Bestuur der Vereniging Hervormde Scholen. In 1926 werkten ze aan gebouwen voor de Staatsmijn Wilhelmina en in 1929 werd aan hen het bouwen van een gebouw voor het kantoorpersoneel van deze mijn opgedragen. Ook waren zij betrokken bij de bouw van de Nutsschool aan de Akerstraat.

PARTYCENTRUM AMICITIA

Markt 9

6431 LG Hoensbroek

☎ 045- 5212999

In 1935 werden de woningen met de nummers 65 en 67 gebouwd in de Mgr. Lebouillestraat van architect de Smet. Zij waren in 1936 de aannemers die het Koningin Emma Kinderhuis in de Kouvenderstraat bouwden.

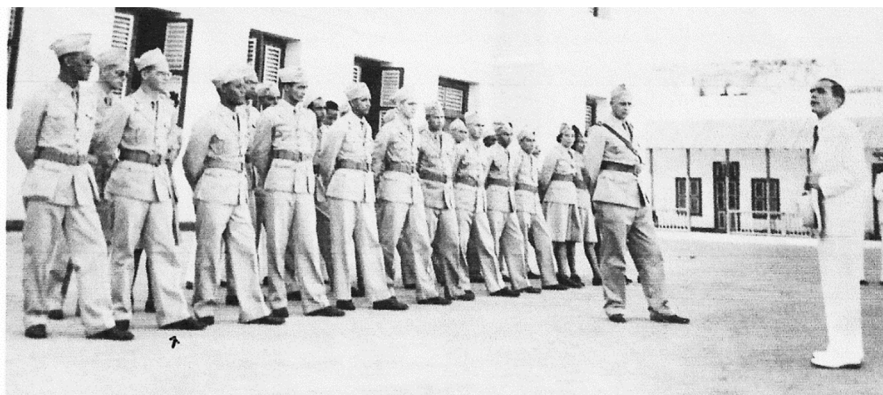
Bovenstaande foto uit 1945 komt uit het album van Annie Straeten-Wijgerse, zij mocht in 1948 een gedichtje oplezen voor Prinses Juliana, de latere koningin. Juliana bracht toen als beschermvrouwe van dit huis een bezoek aan Hoensbroek.

De aannemers waren ook betrokken bij de kinderspeeltuin die Ave Rex Christe liet aanleggen bij het kasteel in 1934. Ze werkten veel samen met de Hoensbroeks architect Camille de Smet.

In 1934 liet de heer Otermans, afkomstig uit Hoensbroek, het prachtige zwembad 'Valkenburg' bouwen door de aannemers Rijsdijk en Abeen.

Architect H. J. Rijsdijk uit Hoensbroek ontwierp een prachtig gebouw voor de hervormde school in Nuth, waarvoor hij fl.1281,00 ontving. Vanaf 1931 was Rijsdijk gemeenteraadslid tot zijn vertrek naar Curaçao. Op 24 maart 1937 werd hij als raadslid uitgeschreven met bestemming Willemstad. In 1932 werd hij gekozen tot bestuurslid in het hoofdbestuur van de Nederlandse Aannemersbond. Voor de Christelijke Historische Unie was hij vanaf 1935 lid van de Provinciale Staten. Het gezin Rijsdijk verhuisde van de Amstenraderweg naar de Akerstraat toen Robert nog een kleuter was.

Op latere leeftijd werd hij gevraagd als vrijwilliger voor de Rode Kruis-colonne vanwege zijn eerdere reddingswerk op Curaçao. De colonne werd gedetacheerd bij het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL).

VERTREK UIT HET RODE KRUIS

Zevenentwintig vrijwilligers moesten in de bevrijde gebieden de medische dienst opzetten voor 'inlanders'.

Hij werd bewapend en met zeven anderen toegevoegd aan Australische

AUTOSCHADE PETER LEUNISSEN

Verlengde Klinkerstraat 22

6433 PL Hoensbroek

☎ 045-5218699

troepen die met een amfibische landing de Japanners verdreven uit Balikpapan op Borneo. Zij waren de voorhoede en hebben gruwelijke dingen gezien. De kogels vlogen hun om de oren. Toen de Japanners zich terugtrokken staken ze zelfs het hospitaal met Indonesische patiënten in brand. Vlakbij het strand zetten de acht vrijwilligers een noodhospitaal op. Ze zaten drie weken tussen het vuur in van de geallieerde vloot en de Japanners. Een keer vlogen de kogels door de operatietent. De vrijwilligers zijn toen een greppel ingevlucht. De patiënten moesten ze achterlaten op een brancard. Toen ze terugkwamen leefden de patiënten gelukkig nog. Daarna zette Rijdsijk met zijn ploeg en met behulp van de bevolking een hospitaal op in een oude kazerne van de KNIL in het binnenland van Borneo. De commandant benoemde hem tot chef operatiekamer. Hij vroeg hem toen: "Waar is de operatiekamer?" Hij wees naar het timmergereedschap: "Maak er zelf maar een".

Alles wat ze hadden was een koffer met medicijnen en wat gereedschap. Na vele omzwervingen, waarbij hij onder meer Sri Lanka en India aandeed, werd Rijdsijk verantwoordelijk voor de verzorging van KNIL-militairen die terugkwamen uit krijgsgevangenschap. Die waren er zo ellendig aan toe. Dat had hij nog nooit gezien. Ze waren uitgemergeld en hadden alleen een lendendoek of broekje en een hemd. Rijdsijk hielp in het kamp vijftientig kinderen ter wereld van de gezinnen van KNIL-militairen. De middelen waren nog steeds minimaal. Hij doopte zelfs zijn eigen veter in alcohol die hij gebruikte om een navelstreng af te binden, het was improviseren. In 1947 wilde de majoor van het kamp hem voor 6 jaar laten bijtekenen. Dat weigerde hij. Robert zag aankomen wat er in Nederlands-Indië ging gebeuren. Hij zag hoe het KNIL met mensen omging en dacht dat doe ik niet. De majoor werd zo kwaad dat het leek alsof hij uit elkaar zou springen. Rijdsijk werd weggestuurd en belandde via Nederland weer op Curaçao.

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON

Wilhelminastraat 76

6431 XX Hoensbroek

☎ 045- 5211324

Tot zijn frustratie kreeg hij alleen een onderscheiding van het Rode Kruis. Wij hebben zoveel goeds gedaan, maar dat was blijkbaar niet belangrijk genoeg voor een onderscheiding van de Nederlandse regering, aldus Robert Rijsdijk in De Gelderlander van vrijdag 17 februari 2017.

Op de website van veteranen werd er melding van gemaakt, dat het precies 70 jaar geleden was dat de Rodekruiscolonne Curaçao verliet. Toen is een deel van deze colonne erkend en gewaardeerd voor haar hulp aan de veteranen en het volk in de Indische Archipel in de periode 1944-1947. Uit handen van de Commandant der Zeemacht in het Caribische gebied ontving de heer Manrique Perigault Monte een oorkonde. Naar aanleiding van dit artikel is Jacqueline Kuijpers-Rijsdijk achter deze onderscheiding voor haar vader aangegaan.

Tot zijn verrassing kregen zijn goede vriend Henk Susebeek en hij na 72 jaar een oorkonde uitgereikt voor hun prachtig werk. Zo kan na 72 jaar van miskenning toch eindelijk deze prachtige erkenning plaats vinden. De uitreiking van de oorkonde werd gedaan door de Commandant der Zeemacht van Curaçao in het bijzijn van de burgemeester van Heumen in januari 2017.

Bronnen:

Bezoek in mei 2017 aan Robert Rijsdijk in het bijzijn van dochter Jacqueline. De Gelderlander 27-2-2017

Het boek Van West naar Oost (De rol van de Rode-Kruiscolonne in het voormalige Nederlands-Oost-Indië).

Bouwdossiers Gemeente Hoensbroek 1900-1940; nummer 1921 088; 1935 022; 1935 037; 1923 031

Gezinskaart Amstenraderweg 73 en Akerstraat 42

Limburgerkoerier 21 mei 1929

Jaarboek 1935 Nederlandse Politieke Christelijk Historische Unie

Rouwkaart en bidprentje Robert Rijsdijk

ROB PETERS – LIMBURGS BAKWINKELTJE

Wijngaardsweg 16

6412PJ Heerlen

☎ 045- 5226693

BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK

HOLTUS VERZEKERINGEN & FINANCIERINGEN	HOENSBROEK
M. L'ORTYE	AMSTENRADE
PUNCTUA & PARTNERS - ACCOUNTANTS	HOENSBROEK
THE READ SHOP VROMEN	HOENSBROEK
C. VAN TILBURG	HOENSBROEK
VAN MELICK - HEERLIJK UIT HOENSBROEK	HOENSBROEK

moonen | BOUW BV
BOUWKUNDIGADVIES

ADMINISTRATIEKANTOOR LABOR

VLOEDSTRAAT 34

6361 XH Nuth

☎ 045-5650121